

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ Α. Μ. ΠΑΝΤΕΛΗΣ

LAUDATIO

Κύριε Πρόεδρε της Ελληνικής Δημοκρατίας,

Κύριε Πρόεδρε της Πορτογαλικής Δημοκρατίας,

Κατ' αρχάς ευχαριστώ τις κυρίες και τους κυρίους συναδέλφους του Τομέα Δημοσίου δικαίου που με όρισαν να εκφωνήσω αυτόν τον έπαινο τον πρόποντα, καθώς και εσάς, κύριε Πρύτανη, για την επίνευσή σας.

Το έργο μου ήταν εύκολο διότι στο πρόσωπό σας, κύριε Πρόεδρε της Πορτογαλικής Δημοκρατίας, συγκεντρώνονται δύο ιδιότητες. Είστε και σοφός επιστήμων και διεθνής παραστάτης της πατρίδας σας, με την οποία η Ελλάς και ο λαός της έχουν πολλά κοινά σημεία. Τα πανεπιστημιακά θέσμια ορίζουν ότι ο τίτλος του επίτιμου διδάκτορα απονέμεται σε προσωπικότητες που έχουν προσφέρει μεγάλες υπηρεσίες στην επιστήμη ή στο ελληνικό έθνος, και η επιστημονική και πολιτική σας δράση ικανοποιεί και τις δύο προϋποθέσεις σωρευτικώς. Διαμέσου ημών όμως το Πανεπιστήμιο Αθηνών, που είναι Εθνικό και Καποδιστριακό, άδραξε την ευκαιρία και τιμά και τον αδελφό πορτογαλικό λαό.

Είμαστε δύο κράτη στις δύο άκρες της Νοτίου Ευρώπης και έχουμε ευάριθμους πληθυσμούς και λίγους φυσικούς πόρους. Όμως η συνεισφορά μας

στον πανανθρώπινο πολιτισμό είναι μεγαλειώδης και οι σχέσεις μας, καίτοι έως πρόσφατα απομεμακρυσμένες, είναι παράλληλες. Ήδη πριν από την ιστορία, ο Ηρακλής, που ήταν από το Άργος, μας έφερε από τα μέρη σας τα χρυσά μήλα των Εσπερίδων. Το θερμό λιμάνι, το Porto cale, έδωσε το όνομά του και στο πορτοκάλι και στην Πορτογαλία. Σήμερα το πορτοκάλι, αυτός ο γλυκός και αρωματικός καρπός, είναι το χρυσάφι του Άργους. Ας μη το λησμονούμε, τα πορτοκάλια ήταν ένα από τα αποτελεσματικότερα όπλα του Ψυχρού Πολέμου. Οι άνθρωποι προτιμούν τον πιο ευχάριστο τρόπο ζωής.

Και οι δύο χώρες μας έχουν υποστεί ξενική κατάκτηση. Και οι δύο απέσεισαν τον ζυγό διδάσκοντας τους λαούς πώς οι δούλοι γίνονται ελεύθεροι. Και τα δύο κράτη μας γνώρισαν πικρές δικτατορίες και τα δύο, όμως, στερέωσαν αναίμακτα ζηλευτές δημοκρατίες. Η Πορτογαλία και η Ελλάς ήταν σύμμαχοι στον μεγάλο υπέρ του πολιτισμού πόλεμο και είναι μέλη της συμμαχίας που έχει εξασφαλίσει την ειρήνη και την ευημερία στη σύγχρονη Ευρώπη. Σε αυτή την Ευρώπη, που ενώνεται, είμαστε εταίροι και ατενίζουμε το μέλλον σε αγαστή συνεργασία.

Οι δύο λαοί μας στην μακραίωνα πορεία τους έχουν επηρεάσει καθοριστικά την εξέλιξη της ανθρωπότητας. Ας φαντασθούμε, λοιπόν, πως θα ανασκοπούν την παγκόσμια ιστορία ύστερα από 2000 χρόνια, το έτος 4000. Δύο θα θεωρούνται οι μεγάλες καμπές. Αφ' ενός η εκστρατεία του Αλεξάνδρου διασχίζει την Ασία και φθάνει στις Ινδίες. Αφ' ετέρου οι Πορτογάλοι κατασκευάζουν τις θαυμαστές караβέλες και οι θαλασσοπόροι τους ανοίγουν τους νέους δρόμους. Ο Βαρθολομαίος Ντιάζ ανακαλύπτει το ακρωτήριο της Καλής Ελπίδας και ο Καμπράλ τη Βραζιλία. Σπουδαιότερο όμως είναι ότι ο Βάσκο ντα Γκάμα φθάνει, από θαλάσσιο δρόμος αυτός, στις Ινδίες. Και οι δύο καμπές στην ιστορία, η ελληνική και η πορτογαλική, αφορούν τον δρόμο προς τις Ινδίες, δηλαδή από την Ευρώπη προς τη βαθιά ανθρωπότητα. Τον περιορισμένο μεσογειακό ορίζοντα αντικαθιστά μία προοπτική που αγκαλιάζει τουλάχιστον τη μισή υδρόγειο. Έτσι ξεκινούν οι νεότεροι χρόνοι.

Εμείς οι Έλληνες καταλαβαίνουμε την υπερηφάνεια των Πορτογάλων και την προσήλωσή τους στους προγόνους τους, ιδίως σε καιρούς χαλεπούς. Το μεγάλο έπος του λαού σας έχει τίτλο «Οι Λουσιτανοί», οι γιοι του Λούσου. Δεν είναι έπος

για τα κατορθώματα ενός ανθρώπου, του Οδυσσέα ή του Αινεία, αλλά ολόκληρου λαού. Ο Καμόενς, λόγιος και στρατιώτης, ανθρωπιστής και κοσμοπολίτης, είχε γνώσεις και από βιβλία και από την ίδια την πολυτάραχη ζωή. Ήξερε καλά τον Βιργίλιο, αλλά και τον Όμηρο. Στο μέγιστο έπος από την εποχή της αρχαιότητας διαπλέκονται οι κλασικές αναμνήσεις και τα εθνικά θέματα. Η χριστιανική πίστη δεν ενοχλείται από την έντονη δράση του Δία, της Αφροδίτης και του Ποσειδώνα, που αντισταθμίζουν τον ρεαλισμό του έπους. Η Λουσιάδα διηγείται την ανακάλυψη από τον Βάσκο ντα Γκάμα της θαλάσσιας οδού προς τις Ινδίες και ξεπερνά τα αρχαία έπη σε αλήθεια και ευγένεια. Συνδυάζει την αγάπη προς τη πατρίδα με τον πόθο για περιπέτεια. Γνωρίζει ότι μπορεί να υπάρχουν περισσότερα είδη ευγενικής ανθρωπιάς. Η Λουσιάδα είναι γνήσιο τέκνο της χριστιανικής και κλασικής Ευρώπης και έχει μεταφραστεί στα ελληνικά πριν από 115 χρόνια. Με αυτή την υποδομή, πώς θα ήταν δυνατόν αυτό το εθνικό έπος να μη γοητεύει τους Έλληνες; Ας σκεφθούμε. Θα υπήρχε άραγε Ελλάς χωρίς τον Όμηρο; Και θα υπήρχε άραγε Πορτογαλία χωρίς τον Καμόενς;

Κύριε Πρόεδρε,

Η σοφία σας και η επιστημονική σας δεινότητα συνδυάζονται με βαθιά χριστιανική πίστη ή, ίσως ορθότερα, οφείλονται σε αυτή. Το γένος των Ελλήνων οικοδόμησε, λίγες εκατοντάδες μέτρα από εδώ, το μέγιστο αρχιτεκτονικό αριστούργημα, τον ναό τον αφιερωμένο στην Αθηνά, τη θεά της σοφίας. Μετά δε την αποκάλυψη του Κυρίου έκτισε πάλι περικαλή ναό αφιερωμένο στην Αγία του Θεού Σοφία. Τα δύο λάβαρα του Πανεπιστημίου Αθηνών, τα οποία βλέπετε εδώ, απεικονίζουν το ένα τη θεά της σοφίας και το άλλο τους Τρεις Ιεράρχες, τους σοφούς πατέρες της εκκλησίας, προστάτες των γραμμάτων και των τεχνών. Οι καλοί συνάδελφοι της Θεολογικής Σχολής, σχολής ομολογιακής, δεν ενοχλούνται διόλου που το έμβλημα και η σφραγίδα του Πανεπιστημίου Αθηνών είναι η Αθηνά. Θα μπορούσε τάχα να είναι κάτι άλλο;

Η σύμπτωση στο πρόσωπό σας της προεδρικής ιδιότητας και της επιστημονικής ιδιότητας κάνει ευκολότερα αποδεκτό τον σημερινό έπαινο. Ο Περικλής είπε : *«Τον έπαινο για τους άλλους τον ανεχόμαστε τόσο μόνον όσο πιστεύουμε πως κι' εμείς οι ίδιοι θα μπορούσαμε να τον αξίζουμε. Καθετί που είναι*

ανώτερό μας, από φθόνο, δεν το πιστεύουμε». Αυτό ισχύει μεταξύ ατόμων, κανένας όμως δεν μπορεί να συγκρίνει τον εαυτό του με ένα ολόκληρο μεγάλο έθνος, που εσείς σήμερα εκπροσωπείτε. Ανήκετε στην πορτογαλική γενιά που δημιούργησε τη δημοκρατία και τον σεβασμό των ελευθεριών. Η βαθύτατα ελληνική αντίληψη – πάλι κατά τον Περικλή – θεωρεί «όχι μόνον αδιάφορο αλλά και αχρείο εκείνον που δεν ενδιαφέρεται για τα πολιτικά». Χάρη στην επιστημονική σας οξυδέρκεια και την καλλιέργεια του δημοσίου δικαίου, ικανοποιείτε την απαίτηση του Περικλέους ότι «είναι βλαβερό να αποφασίζει κανείς χωρίς να έχει φωτισθεί». Εσείς αποφασίζετε μετά λόγου γνώσεως.

Συνδυάζετε δύο ενασχολήσεις, την καλλιέργεια της επιστήμης και την κοινωνική δράση. Στο πρόσωπό σας η μία χωρίς την άλλη θα είχε μείνει ημιτελής. Σπουδάσατε στη Λισσαβόνα νομικά και τα συμπληρώσατε με σπουδές πολιτικών και οικονομικών επιστημών. Ανακηρυχθήκατε διδάκτωρ νομικής το 1984 και αποκτήσατε τον επίσημο τίτλο του υφηγητή το 1989. Από τότε διδάσκετε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Λισσαβόνας αλλά και περάσατε από το πορτογαλικό Καθολικό Πανεπιστήμιο, το Πανεπιστήμιο του Πόρτο (αχ, αυτή η πόλη...) και τα Πανεπιστήμια του Μακάο, της Αγκόλας και της Μοζαμβίκης. Δραστηριοποιείσθε σε πολλές διεθνείς επιστημονικές οργανώσεις, από τις οποίες αναφέρω μόνο την Ευρωπαϊκή Ομάδα Δημοσίου Δικαίου, που εδρεύει στην Ελλάδα. Το φάσμα των μαθημάτων που αναλαμβάνατε ήταν ευρύτατο : Οικονομία, δημοσιονομικό δίκαιο, διεθνές οικονομικό δίκαιο, ευρωπαϊκό δίκαιο, συνταγματικό δίκαιο και ατομικά δικαιώματα, διοικητικό δίκαιο και δικονομία, διοικητική επιστήμη, διεθνείς σχέσεις και διεθνές δίκαιο, συγκριτικό δημόσιο δίκαιο και ο κατάλογος δεν έχει τελειώσει. Καρπός της έρευνας και της διδασκαλίας σας είναι τα πολυάριθμα βιβλία που η γραφίδα σας προσέφερε στους νέους φοιτητές σας αλλά και στη διεθνή επιστημονική κοινότητα. Λίγοι τίτλοι πείθουν: Εισαγωγή στην επιστήμη του δικαίου, Μαθήματα διοικητικού δικαίου, Συνταγματικό δίκαιο, Περιεχόμενο και μέθοδος της πολιτικής επιστήμης, Διοικητικό δίκαιο, Η 25^η Απριλίου και το Συμβούλιο της Επικρατείας. Τα επιστημονικά σας βιβλία συμπληρώνονται από βιβλία με πολιτικό περιεχόμενο : Για μια πορτογαλική σοσιαλδημοκρατία, Χρονικό της επανάστασης κλπ, κλπ.

Ανήκετε στην πρώτη γενιά των δημοσιολόγων μετά την ψήφιση του Συντάγματος του 1986. Η γενιά αυτή ερμήνευσε ένα δημοκρατικό Σύνταγμα ύστερα από μισό αιώνα δικτατορίας. Διαπίστωσε όμως και τις αδυναμίες του πρώτου συνταγματικού κειμένου και δεν δίστασε να συμβάλει στην αναθεώρησή του, το 1982 και το 1986. Προετοίμασε δηλαδή την ένταξη της Πορτογαλίας στις τότε Ευρωπαϊκές Κοινότητες. Εσείς προσεγγίζετε το συνταγματικό δίκαιο σε συνδυασμό με τις πολιτικές επιστήμες. Άλλωστε κατά τον 19^ο αιώνα, το συνταγματικό δίκαιο δεν το έλεγαν συχνά πολιτικό; Η διεπιστημονικότητα διευκολύνει την κριτική.

Από τα φοιτητικά σας χρόνια δραστηριοποιείσθε στην ευρύτερη κοινωνία και την πολιτική, με έμφαση την Πορτογαλική Καθολική Δράση. Υπήρξατε από τους ηγέτες πολλών πολιτιστικών, ψυχαγωγικών και αθλητικών σωματείων, ακόμη και της περίφημης Πορτογαλικής Ομοσπονδίας Ποδοσφαίρου, αλλά και του ταπεινού Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων του Τεχνικού Σχολείου Salesiana στο Estoril. Βουλευτής εξελέγητε νεότατος, το 1975 για πρώτη φορά, με το Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα, που εκφράζει τα πιστεύω σας. Ήδη από το 1981, διατελέσατε υφυπουργός Προεδρίας αρχικά, και μετά υπουργός κοινοβουλευτικών υποθέσεων. Στη δεκαετία του 1990, υπήρξατε αρχηγός του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος και της Αξιωματικής Αντιπολιτεύσεως. Υπήρξατε όμως και δήμαρχος του μικρού Celorico de Basto (1997-2005) από όπου καταγόταν ο πατέρας σας. Ιδρύσατε δύο εβδομαδιαία πολιτικά περιοδικά, και οι Πορτογάλοι περίμεναν ανυπόμονα, κάθε εβδομάδα, να τους εξηγήσετε με επιστημονική σαφήνεια τα επίκαιρα πολιτικά γεγονότα από τις τακτικές σας εκπομπές στο ραδιόφωνο και την τηλεόραση. Ο κατάλογος των αξιωμάτων και των δραστηριοτήτων σας είναι μακρότατος και εντυπωσιακότατος.

Όλα αυτά, δηλαδή το σύνολο της προσωπικότητάς σας, οδήγησαν στην εκλογή σας στο αξίωμα του Προέδρου της Πορτογαλικής Δημοκρατίας το 2016, από τον πρώτο γύρο της άμεσης ψηφοφορίας και με 52%. Σοφότεροι από εσάς είναι, αναμφίβολα, οι συμπολίτες σας. Σοφό όμως είναι ίσως και το Πανεπιστήμιο Αθηνών, που σας υποδέχεται σήμερα.

Κύριε Πρόεδρε της Πορτογαλικής Δημοκρατίας,

Μέχρι τώρα υπήρξατε ουσιαστικά πολίτης των Αθηνών, με όλο το βάθος που έχει η λέξη Αθήναι. Ως επίτιμος διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Αθηνών, θα είσθε πλέον και θεσμικά ακαδημαϊκός πολίτης των Αθηνών. Καλώς ήρθατε, κύριε Πρόεδρε και, επιτρέψατέ μου να πω, αγαπητότατε φίλε!

Κύριε Πρόεδρε της Ελληνικής Δημοκρατίας,

Ευχαριστώ θερμώς για την προσοχή τη δική σας και όλων των εκλεκτών παρισταμένων.